

М. В. Стасів,

кандидат філологічних наук, асистент
(Національний університет "Львівська політехніка")
stasiv_mariya@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1837-9664

КОМІСИВНА ПРАГМАТИКА З'ЯСУВАЛЬНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті представлено дослідження прагматичної комісивності мовленнєвих актів з'ясувального типу, актуалізованих на комунікативно-прагматичному рівні з'ясувальними висловленнями сучасної англійської мови. Аналіз комунікативно-прагматичної організації цілого з'ясувального висловлення-комісиву проведено з опорою на прагмемну структуру його ключової ілокутивної предикативної одиниці. З'ясовано специфіку формування з'ясувального мовленнєвого акту комісивного типу. Розроблено комунікативно-прагматичну типологію комісивно скерованих з'ясувальних висловлень.

Ключові слова: з'ясувальний мовленнєвий акт, з'ясувальне висловлення-комісив, опорова ілокутивна предикативна одиниця, комунікативно-прагматичний тип мовленнєвого акту.

Постановка наукової проблеми та аналіз основних досліджень. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки актуальними є дослідження комунікативно-прагматичних аспектів мови, мовлення та комунікації. В центрі уваги перебувають проблеми, пов'язані з виявами суб'єктивності, які найповніше відкладаються у структурі актомовленнєвих одиниць. У цьому контексті вагомим є докладний аналіз комісивних мовленнєвих актів, що дасть можливість уточнити комунікативно-прагматичну скерованість мовленнєвих дій адресанта відносно адресата в процесах живої інтеракції.

У більшості лінгвопрагматичних досліджень мовознавці основну увагу зосереджували на питанні типології мовленнєвих актів з виділенням їхнього різновиду комісиву на основі різних таксономічних критеріїв: ілокутивна сила висловлювань (Дж. Л. Остін [1: 150]), типи відношень комунікантів (К. Бах [2: 39]), характер прагматичного компонента (Г. Г. Почепцов [3: 271]), мета ілокутивного акту, вираження психологічного стану адресанта тощо (Дж. Р. Серль [4: 172–177]), інституціональність / неінституціональність, ініціювання мовленнєвого акту адресантом чи адресатом тощо (В. В. Богданов [5]) та ін. Натепер особливе місце у таких дослідженнях займає побудова комунікативно-прагматичної системи висловлень-комісивів різних типів (Т. Т. Врбель [6]; Н. Я. Нера [7] та ін.). Попри це в сучасній англійській мові з'ясувальні висловлення комісивного типу та їхня диференціація на комунікативно-прагматичні підтипи залишаються недослідженими.

Мета цієї розвідки – виявити комунікативно-прагматичну організацію мовленнєвих актів комісивного типу в структурі з'ясувальних висловлень сучасної англійської мови. Поставлену мету досягаємо шляхом вирішення таких **завдань**: визначити сутність мовленнєвого акту-комісиву, актуалізованого в межах англійського з'ясувального висловлення; дослідити комунікативно-прагматичну структуру висловлення з'ясувального типу з комісивною скерованістю мовленнєвої дії адресанта; визначити та описати комунікативно-прагматичні підтипи досліджуваних мовленнєвих актів. **Матеріалом** дослідження слугували 137 англійських з'ясувальних висловлень-комісивів, виявлених у текстах Британського національного корпусу [8].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Комісивність є одним із основних виявів ілокутивної сили висловлень у межах розлогої комунікативно-прагматичної системи мовленнєвих актів. Ключовою властивістю комісивного мовленнєвого акту традиційно вважають зобов'язання мовця до певної лінії поведінки [1: 156; 9: 158]. Опорою пропонованого дослідження є типологія ілокутивних актів Дж. Р. Серля, яка охоплює такі їхні класи: репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви та декларації [4: 170]. При аналізі з'ясувальних висловлень-актів з цих класів було виявлено директиви, експресиви, репрезентативи та комісиви. Ми дотримуємося тлумачення комісиву як типу мовленнєвого акту, ціллю якого є покласти на мовця обов'язок здійснити майбутню дію або дотримуватися певної лінії поведінки [4: 182].

При аналізі комунікативно-прагматичної організації з'ясувального висловлення-комісиву, граничного випадку з'ясувального мовленнєвого акту комісивного типу, виявлено, що її ключовим компонентом є з'ясовувана опорова ілокутивна предикативна одиниця його головної частини. Співвідношення останньої з комісивним типом мовленнєвого акту експліцитно простежується при їхньому детальному прагматичному структуруванні [10: 234]. Мікросмисли опорової ілокутивної предикативної одиниці формуються на основі її ядрових і периферійних сем. У мікросмисловому контексті породжується комунікативно-інтенційний смисл. Набір мікросмислів (прагмемна структура) опорової ілокутивної предикативної одиниці надає інформацію про комісивну скерованість з'ясувального висловлення. Це засвідчує зобов'язувальна інтенція адресанта, яка втілюється у прагмемній структурі комунікативно-

інтенційного смислу, вираженого на мовному рівні опорною ілокутивною предикативною одиницею. Зобов'язувальний тип інтенції адресанта та ситуація, за якої здійснюється її вербальна реалізація у з'ясувальному висловленні, визначають комунікативно-прагматичний тип мовленнєвого акту – комісив.

Оскільки зобов'язувальна інтенція з'ясувальних висловлень комісивного типу втілюється в структурі комунікативно-інтенційного смислу опорної ілокутивної предикативної одиниці, розмежовуватимемо підтипи з'ясувальних висловлень-комісивів за прагматикою цієї одиниці.

Для типологізації прагматичної комісивності, актуалізованої в структурі з'ясувальних висловлень-актів, досліджуємо прагмемну структуру чотирьох опорних ілокутивних предикативних одиниць, які позначають розумову діяльність: *guarantee, pledge, promise* та *swear*.

У статті подано приклади аналізу прагмемних структур згаданих вище опорних ілокутивних предикативних одиниць, за різними смисловими реалізаціями яких, можна простежити шлях формування комунікативно-прагматичної структури цілого з'ясувального висловлення-комісиву.

У з'ясувальних висловленнях з провідною прагмемою **guarantee** перше її смислове навантаження *to promise to do something; to promise something will happen* описуємо прагматичними ознаками *PROMISING, DOING, FUTURE* і *HAPPENING*. Проаналізована їхня структурна організація зображує за допомогою мікросмислових компонентів комунікативно-інтенційний смисл *гарантувати*. У ньому втілюється рушійна сила формування аналізованого висловлення – *зобов'язувальна інтенція* мовця. На її основі активізується комунікативно-прагматичний тип з'ясувального мовленнєвого акту – *комісив*:

Напр.: I can not guarantee that there will be no more coup attempts.

You cannot guarantee that an editor will read to the end of a press release.

За умов своєї вмотивованості, доречності та досконалості другому смислового наповненню *to be certain that something will happen* провідної прагмеми **guarantee** властива впорядкованість та комунікативно-прагматична зорієнтованість. Перелічені мікросмисли *CERTAINTY / FUTURE / HAPPENING* реалізуються в комунікативно-інтенційному смислі *запевняти*. У ньому відтворюється *зобов'язувальна інтенція* адресанта. Залежно від неї мовець формує з'ясувальне висловлення – *комісив*:

Напр.: At the same time, I can guarantee that some of the unsolved questions are very important indeed.

Третє смислове навантаження *to agree to be legally responsible for something or for doing something* провідної прагмеми **guarantee** характеризується формальністю. Як роз'яснювальна складова воно містить мікрокомпоненти *AGREEING, LEGALITY, RESPONSIBILITY* і *DOING*. Вони у складі аналізованої прагмеми вирізняються комунікативно-інтенційним смислом *бути порукою*, який зорієнтований на актуалізацію *зобов'язувальної інтенції* комуніканта. На підставі цієї інтенції він формує комунікативно-прагматичний тип з'ясувальних мовленнєвих актів – *комісивів*:

Напр.: I personally guarantee that every man, woman and child in this gathering has fifty pounds at his or her disposal.

We unconditionally guarantee that there will be no surcharge to your price after you book.

З'ясувальне висловлення з первинною прагмемою **pledge** характеризується формальністю. Ця ознака проявляється в розщепленні її смислового наповнення *to formally promise to give or do something* на мінімальні мікросмислові складники *FORMALITY, PROMISING, GIVING* і *DOING*. Їхня прагматична єдність, якій властива зв'язність і смислова завершеність, увиразнює та активізує комунікативно-прагматичний смисл *обіцяння* з відтінком *урочистості та формальності*. У з'ясувальному висловленні, яке здебільшого відображено в непрямій мові, знаходить свій вияв *зобов'язувальна інтенція* мовця. На її основі формуються з'ясувальні висловлення – *комісиви*:

Напр.: Clinton has pledged that putting the American economy right will be his top priority.

Interior Secretary has pledged that preserving California's desert will be the first land conservation goal of the administration.

The Labour leader pledged that he would devise a new radical strategy to tackle injustice in Britain.

Особливістю з'ясувального висловлення є експліцитність узагальнювальної прагмеми **promise** у його комунікативно-прагматичній структурі. Це проявляється в її смислового навантаженні *to tell somebody that you will definitely do or not do something, or that something will definitely happen*. Поєднання мікросмислів ядрових та периферійних сем *TELLING, FUTURE, DEFINITENESS, DOING, NAUGHT* та *HAPPENING* аналізованого ілокутивного опорного предиката надає інформацію, що: 1) адресант доносить до відома адресата своє зобов'язання виконати чи не виконати що-небудь; 2) адресант запевняє адресата, що подія відбудеться. Мікросмисловий склад узагальнювальної прагмеми *promise* формує комунікативно-інтенційний смисл *обіцяння, запевнення*. Його втілення у з'ясувальне висловлення не є спонтанним актом, а результатом тиску з боку адресата. Під час аналізу комунікативно-інтенційної мікросмислової структури смислу *обіцяння* простежується вияв *зобов'язувальної інтенції* адресата, тобто його інтересу накласти обов'язок на адресанта виконати дію або дотримуватися певної лінії поведінки. Цей вияв дає підстави зарахувати висловлення такого типу до комунікативно-прагматичного типу мовленнєвих актів – *комісивів*:

Напр.: I promise that I will be there on time.

I promise that I'll try never to hurt you.

У комунікативно-прагматичній структурі з'ясувального висловлення важливим фрагментом є головна прагема *swear*. Вона характеризується різноплановістю смислових наповнень, які поширюються на висловлення. Перше смислове навантаження *to make a serious promise to do something* аналізованої прагмеми становить упорядковану послідовність взаємопов'язаних мікросмислів *MAKING, SERIOUSNESS, PROMISE* і *DOING*. Сукупність останніх, прагматично поєднаних на комунікативно-прагматичному рівні, забезпечує їхню мікротематичну єдність у комунікативно-інтенційному смислі *давати слово, обітницю*. До вирізнювальної ознаки *зобов'язувальної інтенції* належить основний мікросмисл *PROMISE*. Цей тип інтенції проявляє себе в межах непрямого з'ясувального висловлення – *комісива*:

Напр.: Vincent had sworn that he would love her to the grave and beyond.

Друге смислове навантаження *to promise that you are telling the truth* головної прагмеми *swear* має спільні прагматичні ознаки *PROMISING, TELLING* і *TRUTH*. Вони в єдності спричиняють ефект вмотивованого комунікативно-інтенційного смислу *запевняти*. Мотивацією для нього є *зобов'язувальна інтенція* адресанта. Він оформляє цю інтенцію в процесі комунікації з'ясувальними висловленнями у формі прямої або непрямої мови – *комісивами*:

Напр.: I'd swear that none of those places had any connection with hydrogen bombs.

They swore that the forest had existed by these bounds from ancient times.

Experienced race watchers swear that the best place to be on the day is at 25 miles by St James's Park and Buckingham Palace.

В основі третього смислового наповнення *to make a public or official promise, especially in court* головної прагмеми *swear* лежить низка мінімальних прагматичних складників *MAKING / PUBLICITY / OFFICIALITY / PROMISE / ESPECIALLY / COURT*. Вони знаходять прагматичну гармонію в комунікативно-інтенційному смислі *заприсягатися*. Його сприймання полегшує закладена в ньому *зобов'язувальна інтенція* учасника розмови, яку увиразнюють з'ясувальні висловлення в структурі непрямої мови – *комісиви*:

Напр.: Noel now swears that he'll never drink and drive again.

He could have sworn that the voice had been that of Christine Ashdown.

На основі аналізу, проведеного на різних рівнях - від прагмемної структури опорової ілокутивної предикативної одиниці до комунікативно-прагматичної організації цілого висловлення-комісиву – можна стверджувати, що комісивна прагматика аналізованого типу висловлення зумовлена опоровою комісивністю в головній частині, де підрядна лише доповнює, уточнює її. Опорова комісивність висловлення виражається опоровою ілокутивною предикативною одиницею у стверджувальній формі.

При дослідженні з'ясувальних висловлень виявлено такі комунікативно-прагматичні підтипи мовленнєвих актів з ознаками комісивності: *бути порукою, гарантувати, давати слово, давати обітницю, запевняти, заприсягатися, обіцяти (з відтінком урочистості, формальності)*.

У результаті аналізу 39 091 з'ясувального висловлення виявлено 137 (0,35 %) висловлень комісивного типу. Кількісне співвідношення останніх показало, що висловлення з опоровими ілокутивними предикативними одиницями *guarantee* (66 – 48,17 %) та *swear* (31 – 22,63 %) більш частотні порівняно з висловленнями, у яких ядровими компонентами є предикативні одиниці *pledge* (23 – 16,79 %) та *promise* (17 – 12,41 %).

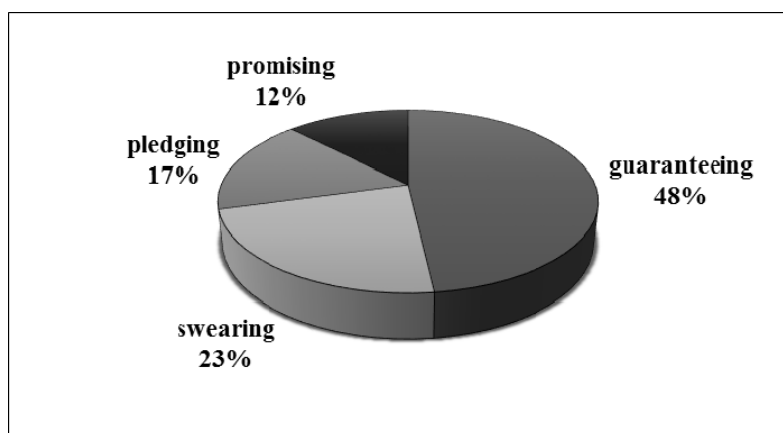

Рис. 1. Діаграма співвідношення з'ясувальних висловлень-комісивів з опоровими предикатами розумової діяльності.

Висновки. У комунікативному процесі міжособистісного спілкування комісивно скероване з'ясувальне висловлення актуалізується в з'ясувальному мовленнєвому акті-комісиві, що зорієнтований на формування та реалізацію зобов'язувальної інтенції мовця в комунікативній ситуації взаємодії комунікантів. У комунікативно-прагматичній організації з'ясувального висловлення-комісиву беруть участь опорова ілокутивна предикативна одиниця його головної частини та одна чи декілька ілокутивних предикативних одиниць підрядної частини цього типу висловлення. Опорова ілокутивна предикативна одиниця висловлення з'ясувального типу є ключовою при виявленні його комісивної прагматики та при розлогій комунікативно-прагматичній типологізації з'ясувальних висловлень-комісивів.

Запропонований аналіз з'ясувальних висловлень комісивного типу накреслює **перспективу** подальшого їх вивчення: обґрунтування взаємозалежності складових цих висловлень-комісивів на лексико-граматичному, семантичному та комунікативно-прагматичному рівні їх реалізації та опис взаємозумовленості цих рівнів при моделюванні комунікативної ситуації взаємодії співрозмовників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Austin J. L. How to Do Things with Words / J. L. Austin. – Oxford : Clarendon Press, 1962. – 168 p.
2. Bach K. Linguistic Communication and Speech Acts / K. Bach, R. M. Harnish. – Cambridge (Mass.) : MIT Press, 1979. – 327 p.
3. Почепцов Г. Г. Предложение / Г. Г. Почепцов, И. П. Иванова, В. В. Бурлакова // Теоретическая грамматика современного английского языка. – М. : Высшая школа, 1981. – С. 164-286.
4. Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. Теория речевых актов. – С. 170-194.
5. Богданов В. В. Речевое общение : прагматические и семантические аспекты : [монография] / В. В. Богданов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. – 88 с.
6. Врabel Т. Т. Словотворча прагматика в сучасній англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Врabel Томаш Томашович. – Ужгород, 2005. – 241 с.
7. Нера Н. Я. Гендерний аспект невластне-прямого мовлення в англomовному художньому дискурсі (на матеріалі жіночої прози першої половини ХХ століття) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Нера Наталія Ярославівна. – Львів, 2016. – 220 с.
8. British National Corpus – XML Edition : XAIRA version 1.23 [Electronic resource]. - Published by OUCS on behalf of the BNC Consortium. – (14 GB). – Oxford, 2007. – 2 DVD. – Requirements : Windows 2000/XP/Vista: DVD-ROM.
9. Прокоф'єв Г. Л. Комісивний намір мовця та іронія: закономірності взаємодії / Г. Л. Прокоф'єв // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Вип. 130. – С. 158-162.
10. Стасів М. В. Мікропрагматична організація мовних одиниць у структурі англійських з'ясувальних мовленнєвих актів / М. В. Стасів // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : [збірник наукових праць]. – Хмельницький : ФОП Бідюк Є. І., 2017. – Вип. 12. – С. 231-236.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Austin J. L. How to Do Things with Words / J. L. Austin. – Oxford : Clarendon Press, 1962. – 168 p.
2. Bach K. Linguistic Communication and Speech Acts / K. Bach, R. M. Harnish. – Cambridge (Mass.) : MIT Press, 1979. – 327 p.
3. Pocheptsov G. G. Predlozheniie [Sentence] / G. G. Pocheptsov, I. P. Ivanova, V. V. Burlakova // Teoreticheskaia grammatika sovremennogo angliiskogo yazyka [Theoretical Grammar of Modern English]. – M. : Vysshiaia shkola, 1981. – S. 164-286.
4. Serl Dzh. R. Klassifikatsiia illokutivnykh aktov [Classification of Illocutionary Acts] / Dzh. R. Serl // Novoe v zarubezhnoi lingvistike [New in Foreign Linguistics]. – M. : Progress, 1986. – Vyp. 17. Teoriia rechevykh aktov. – S. 170-194.
5. Bogdanov V. V. Rechevoie obshcheniie : pragmaticheskie i semanticheskie aspekty [Speech Communication : Pragmatic and Semantic Aspects] : [monografiya] / V. V. Bogdanov. – L. : Izd-vo LGU, 1990. – 88 s.
6. Vrabel T. T. Slovo tvorcha prahmatyka v suchasni anhliskii movi [Word-Building Pragmatics in Modern English] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / Vrabel Tomash Tomashovych. – Uzhhorod, 2005. – 241 s.
7. Nera N. Ya. Gendernyi aspekt ne vlasne-priamoho movlenniia v anhlomovnomu khudozhniomu dyskursi (na materialii zhinchoi prozy pershoi poloviny XX stolittia) [Gender Aspect of Free-Indirect Speech in English Literary Discourse (on the Material of the Female Prose of the First Half of the 20-th Century)] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / Nera Nataliia Yaroslavivna. – Lviv, 2016. – 220 s.
8. British National Corpus – XML Edition: XAIRA version 1.23 [Electronic resource]. - Published by OUCS on behalf of the BNC Consortium. – (14 GB). – Oxford, 2007. – 2 DVD. – Requirements : Windows 2000/XP/Vista: DVD-ROM.
9. Prokofiev H. L. Komisyvnyi namir movtsia ta ironiia : zakonomirnosti vziaemodii [Commissive Intention and Irony : Regularities of Interaction] / H. L. Prokofiev // Naukovi zapysky. Seria : Filolohichni nauky (movoznavstvo) [Scientific Proceedings. Series : Philological Sciences (Linguistics)]. – Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2014. – Vyp. 130. – S. 158-162.
10. Stasiv M. V. Mikroprahmatychna orhanizatsiia movnykh odynyts' u strukturi anhliskykh ziasuval'nykh movlenniivykh aktiv [Micropragmatic Organization of Language Units in English Elucidative Speech Acts] /

M. V. Stasiv // Aktual'ni problemy filologii ta perekladoznavstva [Topical Problems of Philology and Science of Translation] : [zbirnyk naukovykh prats]. – Khmelnytskyi : FOP Bidiuk Ye. I., 2017. – Vyp. 12. – S. 231–236.

Стасив М. В. Коммиссивная прагматика изъяснительных речевых актов в современном английском языке.

В статье представлено исследование прагматической коммиссивности речевых актов изъяснительного типа, актуализированных на коммуникативно-прагматическом уровне изъяснительными высказываниями современного английского языка. Анализ коммуникативно-прагматической организации целого изъяснительного высказывания-коммиссива проведен с опорой на прагмемную структуру его ключевой иллокутивной предикативной единицы. Выявлено специфику формирования изъяснительного речевого акта коммиссивного типа. Разработано коммуникативно-прагматическую типологию коммиссивно направленных изъяснительных высказываний.

Ключевые слова: *изъяснительный речевой акт, изъяснительное высказывание-коммиссив, опорная иллокутивная предикативная единица, коммуникативно-прагматический тип речевого акта.*

Stasiv M. V. Commissive Pragmatics of Elucidative Speech Acts in Modern English.

Despite a number of studies that deal with the construction of the communicative-and-pragmatic system of the utterances-commissives of different types, today the English elucidative utterances of commissive type and their differentiation into the communicative-and-pragmatic subtypes remain poorly studied and require a thorough analysis at the communicative-and-pragmatic level of their actualization, which explains the relevance of this research. Moreover, the relevance of this issue has been caused by the necessity to clarify the specificity of formation of the commissive speech act in the structure of the analyzed utterance. The object of the study is the English elucidative utterances-commissives.

The purpose of this article is to reveal the communicative-and-pragmatic organization of these commissive utterances-acts. The utterances with the key predicates of mental activity, selected from the British National Corpus texts, served as the material of the study. The intent-analysis has been applied for revealing the communicative-and-pragmatic peculiarities of the elucidative utterance of commissive type. The latter has been conducted at different levels – from the pragmemic structure of the key illocutionary predicate to the communicative-and-pragmatic organization of the entire utterance-commissive. This in turn has facilitated the revealing of the micropragmatic and pragmatic parameters of the object of the study. On the basis of the theoretical and practical analysis results the elucidative utterance-commissive is considered as a communicative-and-pragmatic unit of the speech activity aimed at the speaker's obligative intention realization in the communicative situation of interaction. The results of the study also prove that the commissive pragmatics of the analyzed type of the utterance has been predetermined by the key commissiveness in its principal clause, and its subordinate clause only supplements, specifies it.

The key commissiveness of the utterance has been expressed with the key illocutionary predicate in the affirmative form. The latter plays a crucial role in the revealing its commissive pragmatics and the developing an extended communicative-and-pragmatic typology of the elucidative utterances-commissives.

Key words: *elucidative speech act, elucidative utterance-commissive, key illocutionary predicate, communicative-and-pragmatic type of speech act.*